

POINTLEX

Rätten till liv kränks i Sverige

Sverige håller långsamt på att anpassa sig till Europakonventionen. Men allvarliga brister föreligger i fråga om långa handläggningstider i skattemål, vägran att få rättegångsbiträde och risken att dömas två gånger för samma sak. Dessutom kan det ifrågasättas om Sverige inte bryter mot rätten till liv. Det framkom när advokaterna Jan Thörnhammar och Jan Södergren föreläste i PointLex regi på juriststämman.

Södergren och Thörnhammar

Ett 90-tal personer hade kommit för att lyssna på föreläsningen med rubriken Europakonventionen som verktyg i svenska domstolsprocesser. Jan Thörnhammar serverade flera heta potatisar. Är exempelvis skuldsaneringslagen förenligt med regeln om egendomsskyddet i artikel 1 i tilläggsprotokollet? Ska en familj tvingas lämna sitt hem på grund av fastighetsskatten utan att det strider mot egendomsskyddet? Har inte en person som drabbas av skattetillägg med risk för stora konsekvenser ha rätt till ett rättegångsombud när bevisfrågorna är förhållandevis komplicerade?

- Och så skriver domstolarna bara: Europakonventionen kan inte anses tillämplig. Punkt, suckar både Södergren och Thörnhammar.

Skruvade på sig

Men de tryckte på att regeln om att "domstolen känner lagen". Det är de svenska domstolarnas skyldighet att tillämpa Europakonventionen även om den inte åberopas. En och annan skruvade på sig bland åhörarna i detta seminarium som till en del bestod av domare. Visst gäller Europakonventionen som svensk rätt och i Norge har dess högsta domstol slagit fast att den till och med går före inhemsk rätt om dessa kolliderar. Men det är lättare sagt än gjort att hålla sig underättad om det ständiga flödet av engelsktextade domar från Europadomstolar för en svensk tingsrätt. Nu fick vi i alla fall en genomgång av advokaterna. Thörnhammar hade alldeles egen erfarenhet av att bryta ny mark genom att företråda Janosevich som fick rätt till kompensation i Europadomstolen sedan hans skatteprocess dragit ut på tiden, närmare tio år.

- Skatteprocesser kan dra ut på tiden i 10-12 år och eftersom utgången kan vara livsavgörande är det orimligt, menade Thörnhammar.

Detta är ett brott mot artikel 6 som är den enskilda artikeln som leder till flest fällningar i Europadomstolen. Thörnhammar passade också på att beröra problemet med att komplicerade skatteprocesser avgörs i förvaltningsdomstol och sedan ska allmän domstol ta ställning i konkursfrågan utifrån samma material. Därtill kommer problemet att samma omständigheter kan leda till skattetillägg i ett förfarande och böter eller fängelse i ett annat förfarande. Nu har i alla fall regeringen i förarbeten Prop. 2002/03:106 signalerat att Riksåklagaren till åklagarmyndigheterna ska informera domstolarna om att tilltalade tilldömts skattetillägg så att hänsyn ska tas till det i påföljden i det straffrättsliga förfarandet. Han hävdar dessutom att respitränta och kvarskatteavgift ska betraktas som straff.

Kritiserade genomsyn

Jan Thörnhammar kritiserade vidare systemet med genomsyn och godtyckliga beslut i skattemål som han anser strider mot konventionen. Slutligen menade Thörnhammar som blivit ganska luttrad vid det här laget att i takt med att medvetandet om konventionen stiger och ombuden börjar åberopa den tvingas domstolarna att beakta konventionen och rättsutvecklingen förändras. Han ville också påminna om att Europadomstolen tolkar konventionen med utgångspunkt för den enskilde medan man i Sverige hittills tenderat att tolka den till förmån för staten.

Jan Södergren kritiserade skarpt HD:s avgörande i det så kallade Holm-målet (NJA 2003 s. 217) där HD återförvisade målet som gällde frågan om ersättning ska kunna utgå direkt i svensk domstol för brott mot Europakonventionen med stöd av artikel 13. Där menade HD att artikel 13 inte ger någon skyldighet för svensk domstol att utge gottgörelse utan det räcker att det i den nationella rättsordningen finns tillgång till ett effektivt rättsmedel. I fallet T.P. och K.M. mot Storbritannien sågs emellertid uttryckligen att det inhemska systemet ska ge rätt till ersättning för kränkningar. Både Thörnhammar och Södergren tror att Holmmålet efter återförvisningen kommer tillbaka till HD och då kan det bli en helt annan utgång.

Satte i gång tankar

Jan Södergren satte också i gång våra tankar ordentligt med att fråga sig om inte rätten till liv i artikel 2 kränks i Sverige.

- Trots att vi inte befinner oss i Turkiet, Iran eller på Nordirland. Rätten till liv är också en positiv förpliktelse som inte bara innebär att avstå från avsiktligt dödande.

I Europadomstolen har stater fällt för att inte ha hindrat att ett hus exploderade på grund av metangas på en soptipp eller att en dömd man vid en permission dödade en människa som han tidigare hotat. Jan Södergren undrar varför HD överhuvudtaget inte nämner den konventionella rätten till liv i det så kallade handsvettsmålet (NJA 2003 s. 9), eller i kidnappningsmålet (HD:s dom den 6 november 2003 i mål T 136-02). I handsvettsmålet hade den vårdslösa förhållandevis enkla operationen lett till patientens död och hennes anhöriga fick inte skadestånd.

Mikael Kindbom
mikael.kindbom@pointlex.se

Mänskliga rättigheter
Bransch
[2003-11-12 15:18]

FAKTA

WWW.POINTEX.SE